

Sammanfattning

Leveranser av grus, sand, morän och krossat berg, så kallad ballast, har sedan 2014 ökat med 7 miljoner ton till 84 miljoner ton 2015. Ballast är den största råvaran som utvinns i landet, eftersom den utgör huvudkomponenten i asfalt och betong, och även används som fyllnadsmaterial och järnvägsmakadam.

PRODUKTIONSUPPGIFTER FRÅN ENTREPRENADBERG ÄR OFULLSTÄNDIGA

Produktionsstatistiken baseras sedan år 2011 på tillståndsgivna täkters rapportering via Svenska Miljörapporteringsportalen (SMP), där produktionsuppgifter om levererad mängd och användningsområden lämnas i samband med miljörapporteringen. Tidigare baserades produktionsstatistiken på länsstyrelsernas inhämtning av uppgifter. År 2010 användes både det gamla och det nya systemet, och eftersom uppgifterna därför var ofullständiga sammanställde SGU inte statistiken från det året. Det som främst skiljer de två systemen är att rapporteringen i SMP inte omfattar separata krossar utan endast tillståndsgivna täkter. I de senaste årens statistik har därför uppgifter om så kallat entreprenadberg saknats. Nytt för 2015 är att entreprenadberg kan rapporteras in i SMP av täkterna, men uppgiften är frivillig. Bara ett fåtal täkter (40 av cirka 1 900) har rapporterat entreprenadberg separat (tabell 7), och därför har entreprenadberg inte räknats in i statistiken. För att jämförelser ska kunna göras över tiden har den äldre statistiken räknats om så att inget entreprenadberg finns med.

FORTSATT LÅGA LEVERANSER AV NATURGRUS, MEDAN KROSSAT BERG OCH MORÄN ÖKAR

Leveranserna av naturgrus uppgick år 2015 till cirka 10,8 miljoner ton, en marginell ökning från 2014 då siffran var rekordlåg: 10,7 miljoner ton. Under perioden minskade dock andelen naturgrus från 14 procent av de totala ballastleveranserna år 2014 till 13 procent år 2015. Leveranserna av naturgrus har sedan år 1985 minskat från drygt 60 miljoner ton, vilket då var cirka 76 procent av de totala leveranserna. År 2015 utgjorde krossat berg

85 procent av de totala leveranserna. Leveranserna från bergtäkter ökade från 65,4 miljoner ton år 2014, till 70,9 miljoner ton 2015, det vill säga med 8 procent. Ungefär 2,3 miljoner ton morän levererades från täktverksamhet, vilket är en ökning med 150 procent från 2014. Ökningen har främst skett i de nordligaste delarna av Sverige.

Det som utmärker de 30 senaste årens utveckling är att antalet täkter är färre men istället producerar mer. År 2000 levererade 3 165 täkter i snitt 20 000 ton per täkt; år 2015 var antalet täkter 1 284 och snittet cirka 65 000 ton per täkt. Främst minskar antalet naturgrustäkter som sedan 2012 är färre än antalet bergtäkter.

Ballast för vägbyggen och vägunderhåll uppgick 2015 till omkring 47 miljoner ton (56 procent av den totala ballastproduktionen och samma andel som under 2014). Andelen ballast till betongproduktion minskade från 14 procent 2014 till 13 procent 2015 och gick från cirka 10,9 miljoner ton 2014 till 10,7 miljoner ton 2015.

MINDRE MÄNGD NATURGRUS TILL VÄG

Användningen av naturgrus till vägbyggnad, där materialet kan och bör ersättas med krossat berg, har minskat påtagligt sedan år 2000. Av andelen naturgrus som levererades gick då 40 procent till väg, medan siffran 2015 var nere på 10 procent. Under samma period ökade andelen naturgrus som levererades till betong från 24 procent till 52 procent. I absoluta tal har leveranser av naturgrus till betong minskat något sedan år 2000, från cirka 5,9 miljoner ton till cirka 5,6 miljoner ton år 2015. Sett per invånare varierar användningen av naturgrus kraftigt mellan länen, men i genomsnitt för landet användes 1,1 ton naturgrus per invånare 2015, samma som för 2014.

Att verka för att bevara våra naturgrusavlagringar är en del i SGUs uppdrag som myndighet ansvarig för miljö kvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet. Produktionsstatistiken är en viktig indikator för uppföljning av miljömålen och ett underlag för att föreslå åtgärder för att målen inom miljöarbetet ska uppnås.